

Laudacja wygłoszona z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy zawodowej dr hab. Barbary Ostapiuk, prof. US

Szczecin, 13 czerwca 2022 roku

*Wielce Szanowna Pani Dziekan
Wydziału Nauk Społecznych Uniwer-
sytetu Szczecińskiego,*

*Wielce Szanowna Pani Profesor,
Dostojna Jubilatko, po prostu – Basiu,*

*Wielce Szanowni Goście, wybor-
ni prelegenci i drodzy uczestnicy jubi-
leuszowej uroczystości*

Dzisiejsza ogólnopolska konfe-
rencja naukowa „Wadliwe realizacje
fonemów. Teoria – diagnoza – prakty-
ka” zorganizowana przez Polskie To-
warzystwo Logopedyczne z okazji Ju-
bileuszu 45-lecia pracy zawodowej
prof. Barbary Ostapiuk, językoznaw-
cy i logopedy, jest wyrazem szczegól-
nego uznania środowiska dla wkładu,
który w rozwój polskiej logopedii wniosła Jubilatka.

To dla mnie zaszczyt, że przypadło mi w udziale wygłoszenie laudacji na
Twoją, Basiu, cześć. Przyjęłam to wyróżnienie z radością, gdyż jako człowiek zy-
skałaś szacunek środowiska, a jako naukowiec – jego uznanie. Czynień ten chlub-

ny obowiązek przybliżenia Twojego dorobku z tym większą przyjemnością, że miałam – niecodzienną dla większości Szanownych Gości – możliwość wieloletniego obserwowania procesu Twojego naukowego i zawodowego rozwoju, gdyż nasze drogi zeszyły się już 30 lat temu.

Dla niewtajemniczonych: gdy w 1985 roku podjęłam pracę w szczecińskiej Poradni dla Dzieci z Wadami Słuchu, prof. Barbara Ostapiuk już tam nie pracowała, bo tworzyła od podstaw logopedyczną poradnię w Stargardzie Szczecińskim; gdy w 1993 roku zatrudniono mnie na oddziale Kliniki Neurologii PAM w PSK nr 1 w Szczecinie, Jubilatka już od 10 lat pracowała w tym samym szpitalu klinicznym na Oddziale Neurologii Dziecięcej I Kliniki Pediatricznej. A gdy w roku 2000 przyjęto mnie do Zakładu Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Szczecińskiego, prof. Barbara Ostapiuk pracowała w nim już od początku lat dziewięćdziesiątych.

Gdy patrzę na listę Szanownych Gości, nachodzi mnie refleksja, że wszystkich nas tu zgromadzonych łączy z Jubilatką wspólna pasja. Stanowią ją potrzeba poznania i umiłowana dyscyplina naukowa. Dla większości z nas jest to logopedia, ale są też dzisiaj obecni przedstawiciele nauk medycznych – lekarze, dla których centrum zainteresowania, podobnie jak dla logopedów, stanowi człowiek. Skoro jest wspólny podmiot dociekań, są też i wspólne problemy do rozwiązania, jak i potrzeba podjęcia wspólnych działań. Ten zrozumiały mariaż medycyny i logopedii, którą Stanisław Grabias zdefiniował jako naukę o „biologicznych uwarunkowaniach języka i zachowań językowych”¹, w przypadku prof. Barbary Ostapiuk jest związkiem niezwykle udanym. Świadczy o tym Jej zawodowe, naukowe, ale także i osobiste życie. Każdy, kto znał Andrzeja (neurologa dziecięcego, prywatnie męża Barbary) i choć raz zawitał pod wielce gościnną strzechę Ostapiuków, wie jak bardzo Ją wspierał i z jakim zaangażowaniem brał udział w dyskusjach o logopedii podczas niezliczonych towarzyskich spotkań w ich domu. Za tę wielokrotną gościnę i ja dziękuję.

A teraz *ad rem*. Prof. Barbara Ostapiuk urodziła się w Poznaniu w bardzo odpowiednim dla dzisiejszego wydarzenia czasie, gdyż obecny rok 2022 jest dla Niej rokiem ważnym nie tylko z racji jubileuszu pracy zawodowej, ale też z racji okrągłej rocznicy urodzin. Także w tym roku została po raz pierwszy babcią. Dostojna Jubilatko, z tej potrójnej okazji w imieniu dziś obecnych i bliskich Tobie nieobecnych – *Ad multos annos!*

Poszczególne etapy zdobywania przez Jubilatkę rozległego zawodowego doświadczenia i niemalże Jej równoległy rozwój naukowy można przybliżyć następująco. Okres edukacji szkolnej, ogólnokształcącej i studiów prof. Barbary Ostapiuk związany jest ze Szczecinem. Tutaj w roku 1977 koń-

¹ S. Grabias, *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii*, Lublin 2019, s. 282.

czy polonistykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej i podejmuje pierwszą pracę w Zakładzie Filologii Polskiej. Szczęśliwie dla logopedii nie dało Jej się tam zatrzymać. Rok później, jeszcze przed rozpoczęciem kształcenia logopedycznego, znajduje zatrudnienie w – jak sama to określiła – szczecińskiej „kuźni logopedów”, czyli Poradni dla Dzieci z Wadami Słuchu Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej nad Matką, Dzieckiem i Młodzieżą w Szczecinie. W roku 1980 kończy w Warszawie podyplomowe studium przedmiotowo-metodyczne z logopedii zorganizowane przez IKNiBO, a w roku 1986 Podyplomowe Studia Logopedyczne na Uniwersytecie Gdańskim. W tym czasie kontynuuje pracę w zawodzie logopedy w placówkach służby zdrowia:

- a) od 1980 roku w Poradni Logopedycznej Zespołu Opieki Zdrowotnej w Stargardzie Szczecińskim,
- b) a od 1983 roku na Oddziale Neurologii Dziecięcej I Kliniki Pediatrycznej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie.

Podejmuje również pracę logopedy w przedszkolu i w Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. W roku 1991 zostaje zatrudniona w Uniwersytecie Szczecińskim w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej na stanowisku asystenta. W 2001 roku decyzją Rady Wydziału Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie uzyskuje stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie dysertacji pt. *Warunki skuteczności terapii dyslalii ankyloglosyjnej*, napisanej pod kierunkiem dr. hab. Bronisława Rocławskiego, prof. APS, a którą recenzowali: prof. Danuta Gielarowska-Sznajder, prof. Halina Piławska, prof. Stanisław Grabias. W roku 2014 na podstawie uchwały Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie nadano Jej stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo. Za działalność dydaktyczną w roku 2015 otrzymała nagrodę Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego. W 2016 roku uzyskuje stanowisko profesora Uniwersytetu Szczecińskiego, a od 2018 roku jest emerytowanym profesorem uniwersytetu, co oczywiście nie oznacza zakończenia aktywności naukowej i logopedycznej praktyki. Aktualnie sprawuje opiekę promotorską nad doktorantką studiów doktorskich w zakresie logopedii na Uniwersytecie Gdańskim, mgr Aleksandrą Wicher-Kril. Prof. Barbara Ostapiuk w latach 2007–2011 była członkiem Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Od 2019 roku jest członkiem Zespołu Rozwoju i Zaburzeń Mowy Rady Języka Polskiego przy Polskiej Akademii Nauk. W latach 2005–2017 była członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Logopedycznego. Jest odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Dorobek naukowy prof. Barbary Ostapiuk wyrasta z Jej wieloletniej logopedycznej praktyki, gruntownej wiedzy językoznawczej i głębokiej refleksji nad teorią i praktyką zaburzeń mowy. Obejmuje on kilka istotnych obszarów badawczych, które można pogrupować następująco:

- a) teoretyczne podstawy badania jakości wymowy w logopedii,
- b) badanie, diagnozowanie i logopedyczne postępowanie w przypadku dyslalii ankyloglosyjnej,
- c) kształtowanie umiejętności czytania i pisanania – przejawy oraz przyczyny trudności w ich opanowaniu.

Niemalże już początkowym etapom rozwoju zawodowego Jubilatki można przypisać gruntownie osadzone w koncepcjach teoretycznych referaty konferencyjne. Pokłosem jednej z takich konferencji było osobiste zaproszenie redaktor naczelnej „Neurologii Dziecięcej” prof. dr hab. Jagny Czochańskiej do opublikowania wystąpienia. Takie były kulisy pierwszej publikacji *Dlaczego, jak i kiedy ingerować w zaburzony rozwój mowy*. Spopularyzowaną na potrzeby rodziców specjalistyczną wiedzę o języku i o rozwoju mowy w pierwszych miesiącach życia dziecka Jubilatka opublikowała w roku 1996 w poradniku pt. *Mamo! Tato! Chcę mówić! Możecie mi pomóc?!*

Pasja poznawcza prof. Barbary Ostapiuk i narastająca refleksja nad kompetencyjną i realizacyjną stroną zaburzeń mowy zaowocowały w roku 1997² opublikowaniem w „Audiofonologii” bardzo ważnej w Jej dorobku oryginalnej propozycji klasyfikacji dwóch typów dyslalii: realizacyjnej, *pierwotnej dyslalii/alalii* oraz kompetencyjnej, *wtórnej dyslalii/alalii*, dopełnionych nazwami deficytów w zakresie kompetencji fonemowej – *dysfonemią* i *afonemią*. W tej samej pracy znajdujemy autorską klasyfikację pożądaných i niepożądaných cech fonetycznych w dźwiękowych realizacjach polskich fonemów spółgłoskowych i całkowicie wyczerpujące wyszczególnienie sześciu klas zjawisk fonemowo-fonetycznych do charakterystyki jakości realizacji fonemów. W stosunku do ówczesnych opisów dyslalii była to publikacja pod wieloma względami przełomowa. Wyzaczyła logopedii w XXI wieku nową matrycę opisu zjawisk dyslalicznych. Zasadnicze zręby tej publikacji, dalej rozwijane i uszczegóławiane, znajdujemy w pracach prof. Danuty Pluty-Wojciechowskiej, prof. Kazimierzy Krakowiak, prof. Ludmiły Halczy-Kowalik i dr Małgorzaty Stecewicz, dr Joanny Trzaskalik, dr Barbary Sambor, dr Izabeli Malickiej i także piszącej te słowa.

² B. Ostapiuk, *Zaburzenia dźwiękowej realizacji fonemów języka polskiego – propozycja terminów i klasyfikacji*, „Audiofonologia” 1997.

Arystoteles głosił, że „prawdziwa wiedza to znajomość przyczyn”. Tą maksymą można opatrzyć całokształt pionierskich działań podjętych w połowie lat dziewięćdziesiątych przez prof. Barbarę Ostapiuk w zakresie logopedycznego diagnozowania, budowania terapii i jej prowadzenia w przypadku realizacyjnych zaburzeń mowy uwarunkowanych wrodzoną wadą – krótkim wędzidełkiem języka (ankyloglosją). Nawiązanie współpracy z dr. Piotrem Juszkiewiczem z Kliniki Chirurgii Dziecięcej PAM w Szczecinie i podjęcie badań nad dyslalią ankyloglosyjną zaowocowało wartościowymi, pod względem poznawczym i aplikacyjnym, wynikami badań i płynącymi z nich wnioskami. Z najważniejszych należy wymienić:

- opracowanie procedury oceny jakości wędzidełka języka na podstawie jakości ruchów języka,
- wykazanie związków między jakością wędzidełka a jakością wymowy oraz patologicznymi substytucjami w wieku rozwojowym,
- wyjaśnienie mechanizmu powstawania niepożądanых cech artykulacyjnych w dyslalii ankyloglosyjnej.

Wyszczególnione osiągnięcia całkowicie zmieniły logopedyczną strategię postępowania, a logopeda otrzymał gruntownie opracowane standardy. Była to, jak określono w jednej z recenzji dysertacji doktorskiej, „koronkowa robota”, która zasłużyła nobilitowała prof. Barbarę Ostapiuk na eksperta – znawcę dyslalii ankyloglosyjnej. Badania nad tym zaburzeniem wyznaczyły w kolejnych latach tematykę większości autorskich i współautorskich publikacji Jubilatki, konferencyjnych referatów, a także wielu ogólnopolskich autorskich warsztatów i zajęć dydaktycznych prowadzonych w Polsce na różnego stopnia studiach z zakresu logopedii, m.in. na Uniwersytecie Szczecińskim, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie Poznańskim, w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Mysłowicach.

Kolejne prace prof. Barbary Ostapiuk, a zwłaszcza monografia pt. *Dyslalia. O badaniu jakości wymowy w logopedii z 2013 roku* ugruntowały w polskiej logopedii całkowicie nową jakość badania i opisu wymowy (normatywnej, wadliwej). Moja ogólna refleksja po lekturze tej monografii jest jedna. Każdy artysta, mistrz ma swoje narzędzie, za pomocą którego tworzy swoje dzieło. Narzędziem prof. Barbary Ostapiuk jest Jej nietuzinkowe pióro. Nie będę odosobniona w stwierdzeniu, że ta praca Jubilatki to wręcz mistrzowska szkoła umiejętności krytycznego myślenia, a w opisie procesów nabywania przez dziecko fonemowej kompetencji językowej i kształtowania relacji „od słuchania do mówienia”, „od głoski do fonemu” nie ma sobie równych. Prof. Barbara Ostapiuk stworzyła w tej materii własny i niepowtarzalny styl.

Nie sposób z okazji 45-lecia jubileuszu pracy zawodowej nie wspomnieć choć w skrócie o aktywności Jubilatki na rzecz rozwoju logopedii i środowiska logopedycznego. W 2002 roku z Jej inicjatywy powołano przy Katedrze Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Szczecińskiego dwuletnie Podyplomowe Studia Logopedii i Glottodydaktyki, którymi kierowała przez pięć edycji, i na których wypromowano 258 absolwentów. Grono wykładowców rekrutowało się z PAM w Szczecinie, UMCS-u, KUL-u, APS-u, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Poznańskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a także ze szczecińskich placówek oświatowych i medycznych. Studia te były prowadzone przez 10 lat z wielkim osobistym zaangażowaniem Jubilatki, z niebywałą troską o każdy, nawet najmniejszy szczegół, a nade wszystko z dbałością o wysoki poziom merytoryczny zajęć teoretycznych i praktycznych.

Z takim samym oddaniem prof. Barbara Ostapiuk poświęciła się animowaniu środowiska logopedycznego w województwie zachodniopomorskim, pełniąc w latach 1995–1998 funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Pomorskiego Towarzystwa Logopedycznego, a w latach 1998–2008 funkcję przewodniczącej. W tym okresie Pomorskie Towarzystwo Logopedyczne zrzeszało około 90 logopedów, dla których zorganizowano około 50 konferencji naukowo-szkoleniowych, i na których logopedzi i inni specjaliści związani z logopedią reprezentujący ośrodki naukowe z całej Polski wygłosili ponad 70 referatów. Jak sądzę, wielu z nas z sentymentem wspomina też „koronkowo” zaplanowane i zorganizowane przez prof. Barbarę Ostapiuk, przy współudziale mgr Małgorzaty Wizjan, w 2011 roku I Logopedyczne Sympozjum Uniwersytetu Szczecińskiego w Kulicach poświęcone zagadnieniu: „Objaw a przyczyna w diagnozie i terapii zaburzeń mowy”.

Jubileusz 45-lecia pracy zawodowej prof. Barbary Ostapiuk osobiście utożsamiam z jubileuszem szczecińskiej logopedii, a szczecińską logopedię – z Jubilatką. Tutaj w Szczecinie dzięki ścisłej współpracy logopedii i medycyny, logopedy i lekarza powstały na początku XXI wieku ważne, jak sądzę, prace badawcze. Chronologiczne rzecz ujmując:

- w 2001 roku obroniłam w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie pracę doktorską pt. *Zniekształcenia dźwiękowych realizacji fonemów spółgłoskowych u osób z wadą zgryzu* napisaną pod kierunkiem dr hab. Bronisława Ročławskiego, prof. APS. Recenzentami dysertacji byli prof. Danuta Gielarowska-Sznajder i prof. Stanisław Grabias. Zebranie materiału badawczego do tej pracy byłoby wielce utrudnione, gdyby nie codzienna współpraca logopedy i lekarza ortodonta w Klinice i Katedrze Ortodoncji PAM w Szczecinie, którą wówczas kierowała prof. Irena Karłowska. Chcę podkreślić, że do podjęcia zatrudnienia na ortodoncji zdopingowała mnie prof. Barbara Ostapiuk;

- w 2003 roku Aleksandra Duranowska-Serocka obroniła na Wydziale Lekarskim PAM w Szczecinie dysertację pt. *Czynności językowe i aktywność chorego w kontaktach z otoczeniem w poudarowym uszkodzeniu struktur podkorowych*, napisaną pod kierunkiem neurologa prof. Przemysława Nowackiego. Pracę recenzowali prof. dr hab. Marceli Klimkowski oraz prof. dr hab. Zygmunt Domański. Zebranie materiału badawczego do tej pracy nie byłoby możliwe, gdyby nie codzienna współpraca logopedy i lekarza neurologa przy łóżku pacjenta w Klinice Neurologii PAM, którą kierował prof. Przemysław Nowacki;
- w 2011 roku Małgorzata Stecewicz obroniła na Wydziale Stomatologicznym PUM w Szczecinie pracę doktorską pt. *Warunki anatomiczne i czynnościowe a dźwiękowe realizacje polskich fonemów spółgłoskowych u chorych po wycięciu nowotworu jamy ustnej* napisaną pod kierunkiem chirurga szczękowego dr hab. Ludmiły Halczy-Kowalik, prof. PUM w Klinice Chirurgii Szczękowo-Twarzowej. Recenzentami dysertacji byli prof. Elżbieta Gawrych i dr hab. Bronisław Rocławski, prof. APS. Zebranie materiału badawczego do tej pracy było możliwe dzięki temu, że przed laty lekarze z tej kliniki widzieli potrzebę współpracy z logopedą i jej poszukiwali.

Wszystkie te szczecińskie prace wpłynęły – każda z nich w swym indywidualnym wymiarze – na rozwój polskiej logopedii, wypracowały strategie postępowania dla logopedów, przede wszystkim zaś – i to im nadaje ostatecznie sens – służyły i wciąż służą drugiemu człowiekowi.

Każda z tych prac odkryła też jakąś tajemnicę. Ponieważ oczarowanie nieznanym jest najpiękniejszą rzeczą, której doświadczamy, więc czekam, Droga Basiu, z nadzieją na kolejne Twoje urzeczenie „nieodgadnionym” i wierzę w doświadczenie jego poznania. Dla każdego badacza jest to najwyższa nagroda, zatem gorąco życzę jej osiągnięcia. Dziękuję za wszystkie wspólnie spędzone lata i składam serdeczne życzenia wszelkiej pomyślności. Szanowna Pani Profesor – *Ad multos annos!*

dr hab. Lilianna Konopska, prof. US
Katedra Pedagogiki Specjalnej US